

‘A QUIET PLACE’ VAN BERNSTEIN. DROMERIG WEG VAN GEBAANDE PADEN!

Door Eric Kolen()*

Het is absoluut onmogelijk om niet-enthousiast de Maastrichtse burelen van Waut Koeken te verlaten. Bijna twee jaar is hij momenteel de intendant van Opera Zuid en zijn tweede opera staat op punt van beginnen. ‘A Quiet Place’ van Leonard Bernstein, de Amerikaanse componist met Russische roots, die dit avondvullend opus in 1983 voltooide. Het ging in première in het vermaarde Scala-theater in Milaan, terwijl de tweede uitvoering plaatsvond in...jawel...Maastricht! Koeken praat niet met je, maar overtuigt iedereen, die met hem in gesprek gaat over opera en in het bijzonder over deze productie. De serie van dertien uitvoeringen start en eindigt in Maastricht en is op donderdag 15 november te zien in het Parktheater in Eindhoven, het tweede huistheater van het operagezelschap. Dat keer op keer in staat blijkt met een minimaal budget opera’s te presenteren van een uitzonderlijk hoog niveau! Als de vooruitzichten kloppen, zal ook ‘A Quiet Place’ in dit legendarisch rijtje opgenomen worden! Dat ook de philharmonie zuidnederland en het Eindhovense Parktheater hierin een essentiële rol spelen, is volgens Koeken evident!

Hoopvol perspectief

Vrijwel iedere wereldburger kent naam, reputatie én het oeuvre van Leonard Bernstein, die 100 jaar geleden werd geboren. Wat was hij allemaal? Dirigent, pianist, educator van klassieke muziek -wie herinnert zich niet zijn vermaarde presentaties voor kinderen in bomvolle zalen samen met de New York Philharmonic- én componist. Met de wereld veroverende musical ‘The West Side Story’ als hoogtepunt. Waut Koeken: “A Quiet Place is anders, zoekt meer diepere gevoelens op, die mensen met elkaar hebben. In soms hartverscheurende scènes wordt in deze opera een tableau blootgelegd waarin onderlinge relaties van een vijftal mensen zich ontvouwen. Een overleden moeder, een vader, die zijn zoon, dochter en schoonzoon nauwelijks meer ziet en hen nu wél ontmoet vanwege die tragische dood van zijn vrouw en hun moeder. In die zin is de opera het zoveelste vervolg van alle verhalen, die mensen elkaar

vertellen. Ook in gezinsverband en hoe star, uitzichtloos en bizar die onderlinge verhoudingen soms ook zijn, het mooie van deze opera is dat naarmate het einde nadert er desondanks alles iets ontstaat van hoop, van uitzicht op een andere, een betere omgang met elkaar!” Even droomt Koeken weg en zegt dan bijna fluisterend: “Its a dream for the audience...”

Vocale hoogstandjes

Bernstein verwezenlijkt dat op zijn geheel eigen wijze en dus met zijn manier van muziekschrijven. Met een moeilijk woord heet dat ‘eclectisch’, zeg maar het gebruiken van verschillende stijlen. Dat was Bernstein sowieso wel toevertrouwd, maar in dit werk vervolmaakt hij deze manier van componeren. Zo komen jazzinvloeden langs met felle ritmiek, schuwt hij geen Stravinsky-achtige klanken en deinst hij er evenmin voor terug her en der filmische muziek de revue te laten passeren. Bernstein is ronduit geniaal om deze diverse invloeden ten dienste te laten zijn van zijn ultieme boodschap. Koeken onderstreept dit nog eens als hij stelt: **“Bernstein was op het moment van deze compositie rijp. Als mens, ervaren in leven en werken en in staat de diepst menselijke emoties op de Bühne te zetten!”** Deze laatste quote kunnen we bevestigen als we na het gesprek met deze jonge, maar zeker ook ervaren intendant (Wilrijk, 1975) een gedeelte van een repetitie bijwonen. Inderdaad, geen opera met een serie vocale hoogstandjes à la het Pavarotti-repertoire. Maar wat een intensiteit, wat een inzet van de solisten én wat een aansprekende muziek. Deze opera, *A Quiet Place*, laat je per se niet los, zoveel is zeker! Overigens is op de site van Opera Zuid een alleraardigst filmpje te zien van Bernstein, die met orkest de prelude, zeg maar ouverture, van de opera speelt! Prachtig!

Samenwerking voorop

Waut Koeken is evenwel geen dromer. In die zin dat hij veronderstelt in zijn uppie een operaproductie te kunnen doen. Zo roemt hij bijvoorbeeld de samenwerking met die andere trotshouder van Zuid-Nederlandse origine: de philharmonie zuidnederland. Het orkest met maar liefst twee vestingplaatsen, Eindhoven én Maastricht. Sinds jaar en dag ook de vaste partner in de bak. Koeken constateert meer en meer een kwalitatieve vooruitgang. “Het is evident meer dan een contractrelatie in de zin van wij doen dan en dan die opera en kunnen jullie voor ons spelen? Nee, er is geen onderwerp dat niet ter positieve discussie staat!” Als voorbeeld

noemt hij de bijna extreme bezetting, die Bernsteins werk vereist. Die is enorm en dan blijkt die meer dan collegiale instelling van de orkestmensen. Er wordt dan net zo lang overlegd totdat een effectieve alsook creatieve oplossing bedacht is. Fantastisch noemt Koeken deze relatie!

Schouwburg ibidem!

Koekens wens om met anderen een schone samenwerking op te bouwen, blijkt ook als hij het heeft over die met Parktheater Eindhoven. “Het is”, zegt hij met een vastberaden glimlach op zijn gezicht, “nu eenmaal ons tweede uitvoeringshuis. Dat blijkt wel uit het feit als we de grote zaal van het Eindhovense gebouw een volle week afhuren als daar een première plaatsvindt. Dat gebeurt aanstaande mei als we daar onze tweede productie in première laten gaan. ‘Fantasio’ van de dan, in 2019, 200 jaar daarvoor geboren operacomponist, Jacques Offenbach. Er is geen voorbeeld te bedenken dat niet op een bevredigende manier wordt opgelost als er zich een probleem voordoet van welke omvang dan ook.” We worden van harte uitgenodigd dat voorbereidingsproces nauwgezet te komen volgen in het Eindhovense; hetgeen we met graagte accepteren. Het wordt alsdan een tweede wat uitgebreider artikel, maar méér dat dit, vanuit een focus op de vraag: ‘wat komt er allemaal in de praktijk kijken bij de productie van een opera; zaken als decor, kostuums en regie zullen dan de revue gaan passeren. Het betekent derhalve verschillende bezoeken aan het Eindhovense Parktheater. Ook een gesprek met wat leden van de philharmonie zuidnederland zullen we dan zeker niet uit weg gaan! We kijken er nú al naar uit...

Opera als cultuurfilosofische uitdaging!

Wouter Koeken onderbreekt het alleszins plezante vraaggesprek, omdat hij een auditie heeft van een jonge zangeres. Bij terugkomst valt hij direct met de deur in huis. “Met welke zaak ik ook bezig ben, ik onderbreek die bij manier van spreken zeker en vast als ik de kans krijg om jonge mensen te ontmoeten, het ‘spes patriae’ van de opera. Daarin gaan we best wel ver. Weet je, opera is zo veel meer dan het laten zingen van wat vocale hoogstandjes. **Opera is dé sublieme combinatie van wat mensen zijn en doen.** Het voortdurend afwisselen van hoofd, hart en ziel. De ideale combinatie van tekst en denken enerzijds en muziek en emotie aan de andere kant! In hun dagelijkse leven doen we dat, maar ook als we willen genieten van verhalen van andere mensen. Kijk naar een Verdi, die als geen ander de psychologische karakters van

zijn personages kon uitwerken tot mensen van vlees en bloed. Toen Puccini ooit gevraagd werd wat hij wilde bereiken met zijn opera's, antwoordde hij dat geen zakdoek de zaal droog mocht verlaten!" Koeken glimlacht weliswaar wat bij deze laatste uitspraak, maar in essentie staat hij daar achter. Opera is bij uitstek de cultuurvorm waarin verschillende uitingen bij elkaar komen, zoals acteren, decors, kostuums, attributen, verhaallijnen én zingen! "Mensen hebben daar nood aan!", stelt hij vastberaden. Waarschijnlijk moet de mens nog geboren worden die deze quote dúrft te ontkennen...

Magische aperitifrecitals

Koeken is onstuitbaar enthousiast als hij het heeft over het voortdurend willen samenwerken met anderen. Nederland telt vier operagezelschappen, de Nationale in Amsterdam, de Reis Opera uit Twente, Opera2Day uit Den Haag en Opera Zuid. Koeken: "Samen vormen we een soort van Operagilde, we komen met enige regelmaat bij elkaar, overleggen over allerlei praktische zaken én bekijken hoe we jong talent een podium kunnen geven. Zie dit dus vooral als complementair en zeker en gewis niet als *vliegenafvang*erij ofwel concurrentie! Hetzelfde geldt overigens voor operagezelschappen in de min of meer directe omgeving van Zuid-Nederland!" Als hem de vraag gesteld wordt of er in Zuid-Nederland aan samenwerking gedaan wordt, knikt hij zo mogelijk nog enthousiaster: "Zekers! Met de conservatoria van Tilburg en Maastricht hebben we in 2017 een Kooracademie opgericht om jong talent een bühne aan te bieden. Dat werkt hier in Zuid-Nederland en daarmee heeft dat katholieke coöperatievermogen van weleer mogelijk iets te maken. Op termijn gaan we daar van vruchten plukken!" Wanneer merken we dat dan in de praktijk, luidt de vervolgvraag. Koeken droomt even weg en zegt dan met zachte stem: "**Met die stemmen van morgen zou ik, laat ik zeggen, aperitifrecitals willen verzorgen met links erin naar de echte producties. Mensen genieten daarvan en zij doen ervaring op, het kan niet mooier!**" Wellicht dat hier in het volgende operaseizoen kansen liggen om wanneer Opera Zuid de kant van de magie opgaat met producties die deze kwalificatie alle eer aandoen: Mozarts 'Die Zauberflöte' en Mendelssohns 'Midsummer Nights Dream'. Ofwel, hoe weg te gaan van gebaande paden met een innovatieve aanpak, gebaseerd op passie voor dat merkwaardige fenomeen opera. Waut Koeken ten voeten uit. Maar eerst 'A Quiet Place'. Waarschijnlijk springt Bernstein uit zijn graf om deze productie in Zuid-Nederland te komen bekijken...

() Met dank aan Lily Hollanders voor haar gedegen vooronderzoek!*